



FOTO HENRI VOS

### 'Het is koffiedik kijken'

„De voorspelling van een diepe recessie is natuurlijk niet mooi. Maar we hebben veerkracht en nog wel wat vet op de botten. Het positieve is dat de staatsschuld dragelijk is. In het zwartste scenario komt die uit op 73 procent van het bruto binnenlands product. Maar pas vanaf 100 procent moeten we ons zorgen maken. De afgelopen periode ging het goed met de economie. Ik denk dat bedrijven weerbaar zijn en een groot aanpassingsvermogen hebben. Nu al zie je dat ondernemers inspringen op de veranderende omstandigheden. Horeca-zaken gaan nu bijvoorbeeld maaltijden bezorgen. In Groningen zit een warenhuis dat nu online spullen bezorgt. Mijn onderbuik zegt dat scenario 1 het niet wordt. Drie maanden is te kort. Ik denk dat we op scenario 2 of 3 uitkomen. Maar het is koffiedik kijken. Kleine bedrijven, waarvan Friesland er veel heeft in het mkb, hebben minder reserves dan grotere. Als ze werknemers moeten ontslaan, krijg je een domino-effect. Die mensen geven minder uit en dan ontstaat een neerwaartse spiraal. Consumenten zijn in het algemeen voorzichtiger nu; sommigen zijn onzeker over hun inkomen. Luxe voedingsmiddelen worden minder gekocht.

Ondernemers met contacten met klanten zoals kappers, schoonmaakspecialistes, fysiotherapeuten, masseurs en chiropractors worden zwaar getroffen. Dat werk kun je niet online doen. Dat geldt ook voor de toeristische sector. Als de contactbeperkingen worden opgeheven, is het seizoen misschien al voorbij. Maar als ze kort duren kan het goed uitpakken. Zo sprak ik met campingeigenaren in Drenthe en die hadden nog geen afmeldingen voor de zomer. Ik wil de nadelen voor bedrijven zeker niet bagatelliseren, maar misschien brengt deze crisis ook nieuwe kansen, bijvoorbeeld voor de circulaire economie. Je ziet nu hoe kwetsbaar een mondiaal systeem is. Circulair is gericht op korte lijntjes en op de productie en afname van lokale producten.”

Aleid Brouwer, lector 'betekenisvol ondernemen' NHL Stenden

Het CPB schetste gisteren de impact van de coronacrisis op de Nederlandse economie: een stijgende werkloosheid en een oplopende staatsschuld. Ook de Friese economie krijgt klappen. Maar de recessie duurt minder lang dan de vorige en onder ondernemers is er veel creativiteit. Wat vinden Aleid Brouwer, Henk van den Brink en Jouke van Dijk?

KARIN DE MIK

# Crisis ja, maar er is veerkracht

### 'Globalisering ligt op zijn gat'

„Dit zijn sombere scenario's. Er zijn weinig lichtpuntjes. De coronacrisis hakt erin. Consumenten geven minder uit en er zullen meer bedrijven worden de kop gaan. Je ziet nu dat onze open economie wel heel erg afhankelijk was van China. De globalisering ligt even op zijn gat. De voedingsindustrie is belangrijk in Friesland. Iedereen moet blijven eten, ook in China. Maar als het transport stilvalt, krijg je de producten niet op je bord. En nu de restaurants en snackbars dicht zijn, dreigt het doordraaien van consumptieaard-appelen, omdat er geen vraag meer is naar frites. In bepaalde gevallen is er sprake van uitgestelde vraag. Die nieuwe schoenen ga je straks wel weer kopen. Maar je gaat niet vier keer zo vaak uit eten. Toch kan deze recessie ook creativiteit, improvisatie en verandering geven. Ontslagen flexwerkers kun je als uitzendbureau nu in de land- en tuinbouw aan het werk zien te krijgen. Misschien komt de nadruk straks meer op lokale productie te liggen. En krijgen we sneller een kringlooplandbouw. Zeker hier in Friesland, waar de lokale binding sterker is dan elders.”

Henk van den Brink, regio-econoom Noord- en Oost-Nederland bij ING



### 'Meer vakanties in eigen land'

„In scenario 3 dat ik het meest waarschijnlijk acht, krimpt de economie dit jaar met 7,7 procent. Dat is een heel harde klap. Maar in 2021 is er al weer een groei van 2 procent en dat is best veel. Een recessie van een jaar is vrij kort. Maar er vallen klappen, vooral in de culturele en toeristische sector in Friesland. Ik verwacht wel dat meer mensen voor een vakantie in eigen land kiezen als de contactbeperkingen zijn opgeheven. Zeker bij een knappe zomer. Dichter bij huis geeft gevoelsmatig meer vertrouwen. De Waddeneilanden zullen profiteren. Dat was bij de vorige crisis ook zo. De vraag naar producten uit de landbouw blijft bestaan. Ik verwacht niet dat de export veel inzakt. Het buitenland blijft behoefte houden aan melkpoeder en kaas. Wel krijgt de land- en tuinbouw problemen, als er geen Poolse werknemers zijn. De vraag is of de sector ander personeel kan vinden. Nederlanders staan niet te springen om hierin te werken.

De bouwsector heeft al veel problemen door pfas en stikstof. De coronacrisis maakt het niet veel erger. Er ligt een stuwmeer klaar met opdrachten. De metaalindustrie kan wel harde klappen krijgen als investeringen in woning- en machinebouw worden uitgesteld. Het gevolg van de langdurige crisis die in 2008 begon, was een versnelde opmars van robotisering en automatisering. Ik vraag me af wat de uitwerking is van deze crisis. We vergaderen nu online via videoconferenties. Daar wennen we snel aan. Het is efficiënter en beter voor het milieu, want je hoeft niet te reizen. Misschien gaan we straks dus minder vergaderen buiten de deur en vinden er minder congressen plaats. Dat kan de branche gaan merken.”

Jouke van Dijk, hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse Rijksuniversiteit Groningen (RUG)



FOTO JASPER LENSELINK